

خلاصه درس دهم مطالعات اجتماعی پایه هشتم

از رحلت پیامبر تا قیام کربلا

ماجرای سقیفه و جانشینی پیامبر

پس از رحلت پیامبر در ۲۸ صفر سال یازده هجری، تعدادی از مسلمانان (انصار و مهاجرین) در محلی به نام سقیفه بنی ساعده با نادیده گرفتن وصیت پیامبر در غدیر خم، درباره جانشینی پیامبر به گفت و گو پرداختند و با خلافت ابوبکر بیعت کردند و به این ترتیب ابوبکر به عنوان خلیفه اول شناخته شد.

امام علی (ع) به خاطر حفظ اسلام سکوت کرد.

ابوبکر دو سال حکومت کرد و پیش از آنکه از دنیا برود عمر بن خطاب را به جانشینی خود برگزید.

عمر در حدود ۱۰ سال حکومت کرد و در زمان او بود که بخش وسیعی از ایران و کشورهای سوریه، لبنان، فلسطین و مصر فتح شد.

خلیفه سوم عثمان نام داشت که توسط شورایی که عمر تعیین کرده بود به خلافت رسید.

در زمان خلافت عثمان:

- زندگی تجملاتی و شیوه اشرافی رواج یافت.
 - خاندان بنی امیه به مقام‌های مهم دست یافتند و بر بیت المال مسلمان مسلط شدند.
 - جمعی از صحابه و یاران نزدیک پیامبر مانند ابوذر، عمار و مالک اشتر به دلیل انتقاد از عثمان و اطرافیان او مجازات و تنبیه شدند.
- به خاطر همین رفتارهای نادرست عثمان و اطرافیانش، مردم از حکومت عثمان ناراضی شدند و معترضان به خانه خلیفه هجوم بردند و او را کشتند.

حکومت امام علی (ع)

پس از قتل عثمان اکثر مهاجرین و انصار به جز تعدادی از اشراف بنی امیه با امام علی (ع) در مسجد بیعت کردند.

در دوران سه خلیفه قبلی، آن حضرت به تفسیر قرآن، تربیت شاگردان و پاسخ گویی به سوالات دینی مردم می‌پرداخت. همچنین توجه زیادی به عمران و آبادی و احداث نخلستان‌ها داشتند.

دلایل شورش و جنگ علیه حکومت امام علی (ع)

اصرار علی (ع) بر عمل به قرآن و سنت پیامبر و اجرای عدالت موجب مخالفت و دشمنی ریاست طلبان و ثروت اندوزان شد و در نتیجه سه جنگ جمل، صفین و نهروان را بر آن حضرت تحمیل کردند.

در جنگ‌های جمل و نهروان امام توانست بیعت شکنان و خوارج را شکست دهد اما در جنگ صفین نیرنگ عمروعاص مانع پیروزی سپاهیان امام علی (ع) شد.

ویژگی‌ها و دستاوردهای حکومت امام علی (ع)

امام علی (ع) حدود ۵ سال مطابق تعالیم اسلام و روش پیامبر حکومت کرد و برای رفع تهدیدات بیعت شکنان و دشمنان عدالت از مدینه به عراق رهسپار شدند و شهر کوفه را مرکز خلافت خود قرار دادند.

مهم‌ترین ویژگی و دستاوردهای حکومت آن حضرت عبارت بود از:

۱. حکومت داری مبتنی بر دستورات قران و سنت پیامبر
۲. اصلاح بسیاری از انحرافات که در دین به وجود آمده بود.
۳. خدمات اقتصادی فراوان با وجود فتنه‌ها و جنگ‌های تحمیلی متعدد
۴. اقتدار و ایستادگی در عین مظلومیت فردی و اجتماعی
۵. ساده زیستی و مقابله با اشرافی‌گری
۶. تأکید بر عدالت
۷. برگزیدن افراد صالح به حکومت ولایات
۸. تلاش برای وحدت و انسجام اجتماعی

شهادت امام علی (ع) و امامت امام حسن (ع)

امام علی (ع) در ۲۱ رمضان سال ۴۰ هـ. ق در کوفه به شهادت رسید. مردم کوفه با امام حسن (ع) بیعت کردند.

علت صلح امام حسن (ع)

امام حسن (ع) در ابتدای خلافت معاویه را از سرکشی و نافرمانی نهی کرد و قصد داشت در مقابل معاویه ایستادگی کند، اما معاویه با وعده‌های پول و مقام، فرماندهان سپاه امام حسن (ع) را فریب داد و جذب خود نمود. در چنین شرایطی امام ناچار شد پیشنهاد صلح معاویه را بپذیرد.

امویان به مسند خلافت

معاویه بعد از تحمیل صلح بر امام حسن (ع) در شام به خلافت رسید و با آزار و اذیت پیروان حضرت علی (ع) و با ناسزاگویی به آن حضرت در منبرها و به شهادت رساندن امام حسن (ع) و انتخاب یزید به جانشینی خود توانست خلافت را در اختیار امویان قرار دهد.

قیام امام حسین (ع)

زمینه‌های قیام امام حسین (ع)

- ادامه مبارزه با ظلم و ستم با الهام گرفتن از شیوه مبارزاتی امام علی (ع) و امام حسن (ع) در برابر ظلم
- رفتارهای جاهلانه یزید و ظلم و فساد آشکار او در جهان اسلام
امام حسین (ع) پس از هجرت از مدینه به مکه قصد داشت که در پناه خانه خدا و با استفاده از ایام حج، مردم را برای خلافت با حکومت ستمکار و فاسد یزید آماده کند. مردم کوفه با نوشتن نامه‌های فراوان از آن حضرت دعوت کردند جهت مبارزه با حکومت یزید به شهر آنها برود. امام پس از دریافت نامه مسلم (فرستاده‌ی امام حسین (ع) به کوفه) عازم کوفه شد اما با ورود عبیداله بن زیاد به کوفه و ایجاد رعب و وحشت در میان مردم سپاهیان یزید مانع رسیدن امام و یارانش به کوفه شدند و با محاصره امام حسین و یارانش در روز عاشورا جنگ آغاز شد.

اهداف و دستاوردهای قیام کربلا

- جلوگیری از گسترش انحرافات در جامعه مسلمین
- معرفی چهره‌ی واقعی حکومت یزید به مردم
- ایجاد روحیه ظلم ستیزی در میان مسلمانان

هدف امام حسین (ع) از قیام خود

هدف من اصلاح امت جدّم رسول اله، امر به معروف و نهی از منکر و پیاده کردن سیره رسول اله و پدرم علی ابن ابیطالب است.

سوالات متن درس دهم پایه هشتم

۱. پیامبر اسلام در چه سالی رحلت نمود؟

۲. در ماجرای سقیفه ابوبکر چگونه به خلافت رسید؟

.....
.....
.....

۳. ابوبکر چند سال خلافت کرد؟

۴. پس از ابوبکر چه کسی به خلافت رسید؟

۵. در زمان حکومت عمر کدام نواحی توسط مسلمانان فتح شد؟

.....

۶. عثمان چگونه به خلافت رسید؟

.....

۷. شیوه حکومت عثمان چه تفاوتی با دو خلیفه قبلی (ابوبکر و عمر) داشت؟

.....

.....

۸. علت قتل عثمان چه بود؟

.....

.....

۹. پس از کشته شدن عثمان، امام علی (ع) چگونه به خلافت رسید؟

.....

.....

۱۰. علت شورش و جنگ علیه حکومت امام علی (ع) از طرف ریاست طلبان و ثروت اندوزان چه بود؟ و در این رابطه چه کردند؟

۱۱. چرا امام علی (ع) شهر کوفه را مرکز خلافت خود قرار داد؟

۱۲. مهم‌ترین ویژگی‌ها و دستاوردهای حکومت امام علی (ع) را نام ببرید.

۱۳. امام علی (ع) در چه تاریخی به شهادت رسید؟

۱۴. پس از شهادت امام علی (ع) مردم کوفه با چه کسی بیعت کردند؟

۱۵. علت صلح امام حسن (ع) با معاویه چه بود؟

۱۶. دو مورد از اقدامات معاویه را پس از رسیدن به خلافت شرح دهید.

.....
.....

۱۷. به نظر شما شیوه و رفتارهای معاویه در حکومت بر مسلمانان چه مغایرتی با دستورات اسلام داشت؟

.....
.....

۱۸. به نظر شما علت قیام امام حسین (ع) بر علیه حکومت یزید چه بود؟

.....
.....

۱۹. نقش هر یک از افراد و گروه‌های زیر را در واقعه کربلا به طور مختصر شرح دهید.

.....	مردم کوفه
.....	مسلم بن عقیل
.....	عبیداله بن زیاد
.....	حضرت زینب

۲۰. به نظر شما دستاوردهای قیام کربلا را در چه مواردی می‌توان بیان کرد؟

.....
.....